

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.37 (3205) ●

● ЧАЦВЕР, 7 КАСТРЫЧНІКА, 2010

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Маладыя гады — значныя справы
У Рызе святкавалі 20-годдзе станаўлення і развіцця беларускага руху ў Латвіі **Стар. 2**



Знічкі Айчыны
Знаёмства са Смаргонскай старонкай — бясконцае падарожжа па біяграфіях знакамітасцяў з розных стагоддзяў **Стар. 3**



Рабінзоны па ўласным жаданні
Аранжарэя ў Мінску стала... сельвай і месцам правядзення мастацкай выставы **Стар. 4**

Фарбы музейнага квартала

У Мінску магчыма стварэнне цэнтра сучасных мастацтваў, а вакол Нацыянальнага мастацкага музея — цэлага музейнага квартала

У Мастацкім музеі цяпер разгорнута вялікая ўсебеларуская выстава сучаснага выяўленчага мастацтва “Зямля пад белымі крыламі”, дзе прадстаўлена 249 прац: жывапіс, скульптура, графіка, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва, мазаіка, плакат. Дарэчы, пад выставу, што прадоўжыцца да снежня, задзейнічаны ўсе буйныя выставачныя залы мастацкіх музеяў і галерэй Мінска, абласных цэнтраў. Яна рознабакова паказвае палітру выяўленчага мастацтва краіны, прыцягвае да яго ўвагу шырокіх колаў грамадскасці. Наведваючы яе, Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка азнаёміўся з творамі, гутарыў са скульптарамі і мастакамі, творчай моладдзю. Адна з маладых мастацкаў пад час гутаркі з ім адзначыла: у Беларусі нядрэнна было б стварыць цэнтр сучасных мастацтваў, дзе маладыя таленавітыя мастакі, скульптары і прадстаўнікі іншых напрамкаў



На вялікай выставе “Зямля пад белымі крыламі” ў Мастацкім музеі шырока прадстаўлена сучаснае мастацтва краіны

мастацтва змогуць выстаўляць свае працы. Падобныя цэнтры, дарэчы, ёсць у вялікіх гарадах свету, у тым ліку ў Вільнюсе, Кіеве, Маскве. Прэзідэнт даручыў усебакова вывучыць магчымасць стварэння ў Мінску такога цэнтра.

Як патлумачыў міністр культуры Павел Латушка, пытанне аб стварэнні цэнтра папярэдне ўжо абмяркоўвалася з прэм’ер-міністрам, ёсць дамоўленасці з гарадскімі ўладамі, і “Прыёрбанк” гатовы аказаць фінансавую падтрымку праекта. Цэнтр

можа размясціцца ў адным з будынкаў у парку Чалюскінцаў.

Ішла гаворка і аб перспектывах развіцця Мастацкага музея: у будучыні вакол яго мяркуецца стварыць сапраўдны музейны квартал. Па словах П. Латушкі, ужо распрацавана праектна-каштарысная дакументацыя на тры чаргі развіцця музея, на гэты спатрэбіцца каля 150 мільярдаў рублёў. “У прынцыпе, я згодны. Усё гэта трэба распісаць, прадумаць, размеркаваць па гадах нагрузку”, — сказаў Прэзідэнт.

Цяпер музей размяшчаецца ў

трох будынках, у 2006-м уведзены ў эксплуатацыю новы корпус музея — гэта часткова вырашыла праблему з пашырэннем экспазіцыйных плошчаў. Далейшае развіццё магчыма за лік будынкаў, што поруч з асноўным будынкам музея. Яго кіраўніцтва таксама лічыць неабходным стварыць на новых плошчах невялікія музейныя сувенірныя крамы і кафэ. “Сёння ў музея няма нават кафэ, кубак гарбаты выпіць няма дзе...” — адзначыў у гутарцы з Прэзідэнтам дырэктар музея Уладзімір Пракапцоў.

Прэзідэнт даручыў старшыні Мінгарвыканкама Мікалаю Ладудзьку знайсці паблізу музея памяшканне пад сувенірную краму ў карацейшыя тэрміны, не чакаючы рэалізацыі ўсяго праекту.

Калі музей атрымае новыя будынкi, то будзе створана больш поўная экспазіцыя: цяпер выстаўлена толькі пяць працэнтаў усёй калекцыі музея. У бліжэйшыя 10 гадоў можна будзе стварыць адзіны музейны комплекс, у якім годна будзе прадстаўлена беларускае нацыянальнае мастацтва.

Ад сэрца да сэрца

Крыху больш за месяц таму газета “Голас Радзімы” пісала пра падарунак, які Беларусь па даручэнні Прэзідэнта зрабіла Беларускай школе ў Рызе. Яна, нагадаю, адкрылася яшчэ ў 1994 годзе і шмат разоў аказвалася на мяжы выжывання, аднак энтузіязм латвійскіх беларусаў і садзейнічанне нашага пасольства не далі згаснуць гэтаму агенчыку асветы

Ігар Кольчанка

У гэтым навучальным годзе адзіная на ўсю Латвію беларускамоўная школа адзначыла навастанне, але сродкаў на абсталяванне класаў катастрафічна не хапала. Якраз своечасова, бліжэй да 1 верасня, з Мінска ў Рыгу адправіўся караван з мэбляй, камп’ютарамі, падручнікамі, спартыўным інвентаром. Сярод падарункаў быў і новенькі аўтобус... На днях мне ў рукі патрапіў ліст на імя Аляксандра Лукашэнка,

падпісаны дырэктарам школы Ганнай Іванэ. “Мы, настаўнікі, вучні і бацькі Рыжскай Беларускай асноўнай школы, выказваем Вам шчырую падзяку за тую дапамогу школе, якую мы атрымалі напярэдадні новага навучальнага года, — гаворыцца ў ім. — Хочам запэўніць Вас, што ўсё атрыманае добра паспрыяе нашым памкненням для ўдасканалення вучэбнага працэсу”.

Беларуская дыяспара ў Латвіі з’яўляецца другой па велічыні пасля рускай. Па-

водле апошняга перапісу яе колькасць складае больш за 90 тысяч чалавек. Большасць з іх пераехалі ў Латвію яшчэ за савецкім часам, калі, як вядома, існаваў адзіны савецкі народ, але для многіх з іх важна ўсведамляць сябе менавіта беларусамі. “Шчыра дзякуем за падручнікі па беларускай мове і мастацкай літаратуры, з дапамогай якіх вучні змогуць больш глыбока пазнаваць вялікае духоўнае багацце нашага народа, — піша Ганна Іванэ. —



Гэта — яны, вучні і настаўнікі Беларускай асноўнай школы ў Рызе

Вельмі прыемна, што вучні нашай школы цяпер змогуць вандраваць па Латвіі і Беларусі на сваім аўтобусе. Яркага зялёнага колеру, з маляўнічымі відамі Мінска, аўтобус-прыгажун, здаецца, абягрэты сонечным святлом і цеплынёй рук беларусаў, якія зрабілі для нас гэты чудаўны падарунак”.

“Шаноўны Аляксандр

Рыгоравіч, — дырэктар Беларускай школы ў Рызе ў канцы ліста звяртаецца наўпрост да Прэзідэнта. — Мы глыбока Вас паважам за Вашу прыныповаасць і за тое, што Беларусь з’яўляецца сімвалам міру, спагадлівасці і дабрыні. Ад усяго сэрца жадаем Вам захаваць вытрымку і палітычную прыныповасць.

Здароўя Вам, добра, цяпла і згоды, плённай працы дзеля таго, каб квітнела наша Бацькаўшчына Беларусь”.

...У Мінску было вельмі прыемна чытаць такія добрыя словы і ведаць, што дзесьці за межамі нашай краіны ёсць людзі, якія таксама шчыра любяць родную мову і не забываюць пра Радзіму.

Маладыя гады — значныя справы

У Рызе святкавалі 20-годдзе станаўлення і развіцця беларускага руху ў Латвіі

Іван Іванаў

Дзеся гістарычнай справядлі-васці варта згадаць: яшчэ ў 1988-м, як толькі пачалося латышскае Адраджэнне, у Рызе актывізаваліся і нашы нацыянальна свядомыя суайчыннікі. Тады ж, з ініцыятывы мастака Вячкі Целеша і яго аднадумцаў, утварылася Латвійскае таварыства беларускай культуры “Сьвітанак”. І адной з галоўных мэт руху энтузіястаў было ўзнаўленне беларускай школы ў Латвіі. Працэс ішоў цяжка, дзеці бацькоў-беларусаў пачалі спачатку наведваць Беларускаю мастацкую студию “Вясёлка”, заснаваную ў 1989 годзе у Доме культуры прафсаюзаў Латвіі. Там жа, у асобным класе, яны вывучалі беларускую мову і літаратуру. Так фактычна пачыналася Беларускае нядзельнае школа. І тым прыкладам даваўся магутны стымул для стварэння іншых суполак, беларуская дыяспара ўсё больш актыўна пачала заяўляць пра сябе ў Прыбалтыцы.

— Нядаўна ў цэнтры Рыгі, у Латышскім таварыстве беларусаў прайшлі мерапрыемствы з нагоды 20-годдзя станаўлення і развіцця беларускага руху ў Латвіі, — расказвае начальнік аддзела Апарата ўпаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Аляксандр Сасновіч. — Спачатку была ўрачыстасць, канферэнцыя, потым — святочны канцэрт, у ім выступалі калектывы, асобныя выканаўцы з усіх куткоў Латвіі



Старшыня Саюза беларусаў Латвіі Валянціна Піскунова (злева) з аднадумцамі на выставе СМІ ў Мінску

і таленавіты юны балалаечнік з Беларусі. Было больш за 20 нумароў, глядачы, якіх было больш за 300, не шкадавалі апладысентаў. Вядома ж, нашы суайчыннікі ў замежжы заўсёды рады, калі на падобныя юбілеі да іх прыязджаюць госці з Бацькаўшчыны. На гэты раз у ліку тых, хто віншаваў юбіляраў, былі, акрамя мяне, пасол Беларусі ў Латвіі Аляксандр Герасіменка, галоўны дырэктар Дырэкцыі замежнага вяшчання Беларускага радыё (радыё “Беларусь”) Навум Гальпяровіч, старшыня таварыства “Радзіма” Мак-

сім Дубянок.

Сярод ганаровых гасцей былі і дэпутаты Рыжскай думы, прадстаўнікі міністэрства юстыцыі, якое цяпер у Латвіі курыруе работу з нацыянальнымі меншасцямі. Прысутнічалі кіраўнікі, актывісты ўсіх адзінаццаці беларускіх суполак з розных мецаў краіны, якія ўваходзяць у Саюз беларусаў Латвіі. Выступаючы на канферэнцыі, старшыня Саюза і створанай у 1990 годзе беларускай суполкі “Прамень” Валянціна Піскунова расказала пра добрыя справы беларусаў на латвійскай зямлі.

Разрозненныя нацаб’яднанні сем гадоў таму пачалі гуртавацца ў Саюз. “Гэты працэс ідзе і сёння, узнікаюць і новыя суполкі, — удакладняе А. Сасновіч. — Яно і зразумела: цяпер у Латвіі каля 90 тысяч беларусаў. Да мяне пад час урачыстасцяў падыходзіла жанчына: творчы беларускі калектыв, кажа, мы ўжо стварылі, а арганізацыйную структуру яшчэ не зарэгістравалі. Мы ж, як заўсёды, прыехалі да юбіляраў з падарункамі — сцэнічнымі касюмамі. У прыватнасці, іх атрымалі артысты ансамбля “Надзея”.

Сустрэцца нам даўно пара!

Багдан Шымановіч

Дні культуры Беларусі ва Украіне праводзіліся ўпершыню за апошнія сем гадоў

Гэта значная падзея для абодвух народаў-братоў. У Кіеве, а потым і ў Львове гучала беларуская мова, ігралі музыкі Аркестра імя Жыновіча, дэманстраваліся беларускія фільмы, выступалі салісты Вялікага тэатра оперы і балета. Пачыналася ж праграма Дзён у беларускім пасольстве: яно, дарэчы, усё больш актыўна працуе з дыяспарай.

Украінскія суседзі змаглі паглядзець на Беларусь вачыма сучасных фотамайстроў. На адной з выставаў у Кіеве была прадстаўлена гэтак званая інтэлектуальная фатаграфія. А ў Нацыянальнай оперы Украіны балет “Лебядзінае возера” ішоў з удзелам беларускіх танцораў, паказвалі сваё майстэрства і салісты беларускай оперы.

Яркае старонка Дзён — літаратурна-мастацкая выстава “Уладзімір Караткевіч. Быў. Ёсць. Буду” з фондаў Музея гісторыі беларускай літаратуры. Яна адкрыта ў Нацыянальным музеі літаратуры Украіны. Гэта апавед пра жыццё і творчасць пісьменніка, што ў Кіеве вучыўся, на Украіне пасля заканчэння ўніверсітэта працаваў настаўнікам, спрабаваў сілы ў літаратуры. Прадстаўлены фотаздымкі, дакументы, асабістыя рэчы, кнігі Караткевіча, ёсць і работы мастакоў, яму прысвечаныя. Шэраг матэрыялаў — пра сувязі пісьменніка з Украінай. Выстава будзе ў Кіеве да 25 кастрычніка, да 80-х ўгодкаў у Кіеве адкрыюць і помнік Уладзіміру Караткевічу.

ПЛАНЕТА ЛЮДЗЕЙ

Прызванне: дабрадзеі

У Коласаўскім музеі прымалі гасцей з Уэльса — прадстаўнікоў валійскай дабрачыннай арганізацыі “Ахвяры Чарнобыля”

Кожны, хто ведае пра дабыню і чалавечнасць Якуба Коласа, скажа: гэта заканамерна, што менавіта ў мемарыяльнай гасцеўні народнага паэта традыцыйна праходзяць падобныя мерапрыемствы. Гаспадар жа дома і сам шмат дапамагаў людзям, прычым часта зусім незнаёмым. Да таго ж унучка класіка, Марыя Міхайлаўна Міцкевіч, трэці дзесятак гадоў і партнёр, і каардынатар валійскай арганізацыі. І вось Біл Фішар, Марсія і Майкл Дойлы ў чарговы раз прывезлі ў Беларусь гуманітарную дапамогу. У музеі была арганізавана сустрэча з іх колішнімі падапечнымі.

Сустрэча пачалася сімвалічна — паэтычнымі радкамі Коласа “О! Край родны, край прыгожы!”, якія Майкл Дойл чытаў па-англійску. Арганізацыя “Ахвярам Чарнобыля” працуе з беларусамі ўжо 22 гады, формы

дабрачыннасці — розныя, у асноўным гэта прыём беларускіх дзяцей з забруджаных рэгіёнаў у Вялікабрытаніі на адпачынак і аздараўленне. Ідзе і гуманітарная дапамога на Беларусь людзям з абмежаванымі магчымасцямі, пацярпелым у выніку чарнобыльскай катастрофы — тым катэгорыям грамадзян, якім яна асабліва патрэбна. Увогуле толькі ў доме Дойлаў пабывала больш за 200 юных беларусаў: штогод каля дзясці! Дарэчы, сям’я паставіла на крыло васьмярых дзяцей, палова з іх была ўзята Дойламі на папачэнне.

А цяперашні візіт сяброў у Беларусь адбыўся, бо ім трэба было прывезці розныя, часам жыццёва важныя падарункі для членаў Асацыяцыі інвалідаў-калясачнікаў. І беларускія ўлады не пакінулі па-за ўвагай справу міласэрнасці валійцаў — дабрадзеі атрымалі падзяч-

ныя граматы Дэпартаменту па гуманітарнай дзейнасці Упраўлення справамі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусі, падарункі ад Усебеларускага дзіцячага фонда духоўнага і культурнага адраджэння “Сакавік”. А містэр Дойл прыбярог для сустрэчы прыемную навіну: на сваёй радзіме, у горадзе Нью-Порт, жонка ягоная ў гэты ж час абвешчана Чалавекам года ў намінацыі “За дабрачынную дзейнасць”. Узнагароду ў адсутнасць місіс Дойл забірала дачка. А расчуленая жанчына, засыпаная й віншаваннямі з нядаўнім 70-годдзем, прызналася: яе верны спадарожнік упершыню за амаль паўвека сумеснага жыцця прыхаваў таямніцу.

Асаблівай цеплыні сустраччы надалі шчырыя словы Наталлі Кароцінай і Віктара Рудэнкі. Піяністка Наталія з хваляваннем успамінала, якую прыязную атмасфе-

ру ствараюць Дойлы для прыезджых: становяцца ім другой сям’ёй, падтрымліваюць стасункі і пасля расставання. Для яе асабіста наведванне Уэльса стала пераломным: праблемы са сляхам, што пачыналіся ў дзяцінстве, былі пераадолены дзякуючы замежнаму апарату, і дзяўчына стала адной з лепшых у Беларусі піяністак, лаўрэатам шматлікіх конкурсаў. Спецыяльна на спатканне ў Коласаў дом прыхаваў дырэктар Рэчыцкага дзіцячага дома-інтэрната Віктар Рудэнка. Ён гаварыў, што іх дзецям Дойлы дапамагаюць шырай паглядзець на свет, зарыентавацца, што трэба ім у жыцці. Прывёў прыклад: кардынальнае змяненне стаўленне вучняў да англійскай мовы пасля наведвання Заходняй Еўропы. А Ганна Трухан, якая некалі па праграме валійцаў таксама ў іх гасцявала і была



Майкл Дойл чытае Коласавы радкі па-англійску

перакладчыцай на мерапрыемстве, адзначыла: сустрэча з Дойламі і для яе стала лёсавызначальнай.

— Спадары Дойлы ствараюць у сваім доме для дзяцей рай на зямлі, ахінаючы іх дабыняй, — прачула падагуліла выступленні Мая Кляшторная, дачка беларускага рэпрэсаванага паэта, якая некалі суправаджала беларускіх дзяцей у паездках на брытанскі востраў. — Сіла сям’і настолькі дзейная, што змяняе характары дзяцей у самым лепшым кірунку. Я шчаслівая, што на свае вочы пабачыла такі цудоўны кутак у гэтым свеце, за што глыбока ўдзячная Дойлам.

— Наша будучыня — у нашых дзецях, — казала на развітанне Марсія Дойл. А Марыя Міцкевіч згадала, што Якуб Колас і як дэпутат, і як грамадзянін аказваў важную дапамогу дзіцячым дамам, таму і дом ягоны дагэтуль нясе зарад дабрачыннасці. Так што дабрадзеіства, высакароднасць — гэта ўласцівасць душаў як сучасных жыхароў Уэльса Біла Фішара, Майкла і Марсіі Дойлаў, так і слаўтага сына зямлі беларускай Якуба Коласа.

Анатоль Трафімчык,
старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа

Знічкі Айчыны

Знаёмства са Сморгонскай старонкай — бясконцае падарожжа па біяграфіях знакамітасцяў з розных стагоддзяў. Важна пры гэтым не забыцца і на геаграфію ў гэтай прасторы. Бо не толькі Сморгонь, але і суседнія паселішчы — прыкметныя пункты адліку айчыннай гісторыі. Назавём хаця б буйнейшыя з вёсак і мястэчак: Вішнева, Войстам, Жодзішкі, Залессе, Карані, Крэва, Лылойці, Сінькі, Солы...

Алесь Карлюкевіч

Вось, да прыкладу, Солы. Пакуль вы будзеце аглядаць касцёл Маці Божай, пабудаваны ў 1920-я гады (дарэчы, народныя ахвяраванні на будаўніцтва былі каля паўмільёна золотых!), раскажу пра знакамітасці, якія спрычыніліся з гэтай старонкай. Аўтар распісаў у касцёле — мастак Пётра Сергіевіч (1900–1984). Родам ён з Браслаўшчыны. У 1919–1922 гадах вучыўся на мастацкім факультэце Віленскага ўніверсітэта. Настаўнікі яго — Рушчыц, Сляндзінскі. У 1924–1925 гадах наш сучаснынік — у Кракаўскай Акадэміі мастацтваў. З работ прыблізна таго часу, калі Сергіевіч працаваў у Солах, — “Партрэт маці”. Шкада, што мы мала ўяўляем жывапісца па рэпрадукцыях яго работ. Пётра Сергіевіч — яркі, таленавіты творца, які ўвасобіў на палотнішчах, у графічных работах Скарыну, Багрыма, Каліноўскага, Купалу... Дарэчы, даўно наспела патрэба выдаць альбом рэпрадукцый работ заходнебеларускіх мастакоў. У Солах жыве цікавы беларускі паэт Мар’ян Дукса (нарадзіўся на Мядзельшчыне ў 1943 годзе). Аўтар кніг “Станцыя”, “Заснежаныя ягады”, “Забытыя словы”, “Крокі”, “Спатканне”...

Няспешнае падарожжа па Сморгоншчыне я прапаную працягнуць у бок Жодзішкаў. Шлях няблізкі. І лепей за ўсё рухацца на ўласным транспарце. Жодзішкі, якія і цяпер ураджаюць помнікамі даўніны, заўсёды прыцягвалі да сябе ўвагу. Жодзішкаўскі кальвінісцкі збор, помнік архітэктуры канца XVI — пачатку XVII стагоддзя, у XIX стагоддзі быў перабудаваны пад Троіцкі касцёл. На правым беразе Віліі — Жодзішкаўская сядзіба. Пад яе ў XIX стагоддзі быў прыстасаваны езуіцкі кляштар. Ці не над яго праектам рупіўся ў сярэдзіне XVIII стагоддзя архітэктар, астраном і матэматык

Тамаш Жаброўскі (1714–1758)? Гэта ён заснаваў у Віленскім універсітэце астранамічную абсерваторыю, чацвёртую па ліку ў Еўропе. Архітэктурныя “сляды” Жаброўскага — у самых розных гарадах і мястэчках Усходняй Еўропы. Вось і ў Жодзішках — таксама.

Праязджаем Нестанішкі, углядаемся ў іншыя вялікія і малыя паселішчы Сморгоншчыны. А пасля вяртаемся да Вішнева. Тут нарадзіўся польскі кампазітар Мечыслаў Карловіч (1876–1909). Сын Яна Карловіча, мовазнаўца і фалькларыста. Хаця і пражыў Мечыслаў Янавіч толькі трыццаць з нечым гадоў, паспеў ён зрабіць вельмі шмат. У 1890 годзе пачаў сістэматычна займацца іграй на фартэпіяна. Да наступнага году адносіцца першае вядомае сачыненне юнага кампазітара — “Вячэрняя песня”, прысвечаная бацьку. Услед за гэтым творам кампазітар напісаў песню “Цудоўная кветка”, на тэкст Чэслава Янкоўскага, з якім Карловіч пазнаёміў



Сморгонь. Гандлёвая школа і Асацыяцыя сяброў адукацыі

бацьку. У першай палове дзесянастых гадоў XX стагоддзя, акрамя шэрагу рамансаў, юнак напісаў і некалькі больш складаных твораў — “Скерцандо” для фартэпіяна, прысвечанае маці, фамажорную “Песню мая” і соль-мажорны вальс для фартэпіяна, два вакальныя дуэты і таксама соль-мінорны менуэт для струннага квартэта. Кола творчых інтарэсаў становіцца



Сморгонь. Гарбарная вуліца. Smorgonie. Ulica Garbarska.

Сморгонь. Гарбарная вуліца



Сморгонь. Віленская вуліца. Smorgonie. Ulica Wileńska.

Сморгонь. Віленская вуліца



Сморгонь. Водачка Smorgonie. Wodocia

Сморгонь. Вадачка

ўсё шырэйшым. У 1896 годзе дваццацігадовы кампазітар сачыніў каля дваццаці песняў і рамансаў на словы польскіх паэтаў, некалькі фартэпіянных п’ес і серэнаду для вяланчэлі і фартэпіяна, серэнаду для струннага аркестра і пахвальны марш

свае вандроўныя, крязаўчыя артыкулы ў “Кур’еры Закапанскім”. У свае альпінісцкія паходы Мечыслаў заўжды браў фотаапарат. У ліпені 1902 года кампазітар закончыў вялікую, з чатырох частак, сімфонію “Вяртанне”. Праз некалькі гадоў у Татрах



Сморгонь. Віленская вуліца. Smorgonie. Ulica Wileńska.

Сморгонь. Віленская вуліца

для духавога аркестра. Было ў маладога чалавека яшчэ адно захапленне — кампазітар быў страшна апантаны заняткамі альпінізмам. Татры — той горны масіў, які прыцягваў душу і сэрца кампазітара. Мечыслаў Карловіч быў нават прыняты ў члены “Татранскага таварыства”. А дзякуючы захапленню гарамі кампазітар адбыўся і як літаратар, пачаўшы друкаваць

Мечыслаў напіса “Літоўскую рапсодыю”: беларускі, літвінскі дух заўжды прыстунічаў у сям’і Карловічаў. У студзені 1909-га творца разам з маці ізноў прыязджае ў Закапанэ. Раненька 8 лютага ён выйшаў з дому. Папярэдзіў маці, што сыходзіць на цэлы дзень рабіць фотаздымкі. І... не вярнуўся. Ля падножжа Малога Касцельца пад паўтараметровым снежным пластом

выратавальная група знайшла акалелае цела Мечыслава Карловіча.

З Вішнева выпраўляемся ў Войстам. Затым можам зазірнуць і ў Сморгонь. Легася горад выдатна ўпарадкавалі, рэканструявалі многія вуліцы. І нагода на тое была адпаведная — краіна: адзначала ў Сморгоні чарговы Дзень беларускага пісьменства.

У сталіцы краю і хацелася б нагадаць адно даўно забытае імя. У 1871 годзе ў мястэчку нарадзіўся майстар драўлянай скульптуры Ісак Іткінд. Спярша ён вучыўся ў яўрэйскай пачатковай школе. Прыхільнасць да мастацтва ў юнака заўважыў драматург Перац Гіршбейн. Ён і заклікаў землякоў сабраць грошы для вучобы хлапчыны ў мастацкай школе ў Вільні. Затым была вучоба ў Маскве, у вучылішчы жывапісу, скульптуры і дойлідства. Сярод сяброў — славуты ў будучым скульптар і таксама аматар работы па дрэву Сяргей Канёнкаў. Першая персанальная выстаўка нашага земляка прайшла ў 1918 годзе — у маскоўскім тэатры “Габім”. Увазе глядачоў былі прадстаўлены 42 работы. Лёс, на жаль, аказаўся ў дачыненні да Іткінда не вельмі шчаслівым. У 1937 годзе мастака высылаюць у Казахстан. І наступная персанальная выстаўка адбылася толькі ў 1956 годзе — у Алма-Аце. Пра гэта даведаўся з друку Сяргей Канёнкаў, які на той час вярнуўся з Амерыкі. Славуты скульптар адгукнуўся артыкулам у “Літаратурнай газете”. Адзначыў, што яго стары сябра, выдатны скульптар Ісак Якаўлевіч Іткінд можа выявіць у драўлянай скульптуры багацейшыя магчымасці матэрыялу, высвяціць усю яго прыгажосць і падкрэсліць танюткую, адчувальную да разца матэрыю. Памёр Іткінд у Казахстане ва ўзросце 97 гадоў, так і не наведаўшыся болей у Беларусь.

Пакідаем Сморгонь. Наперадзе нас чакаюць сустрэчы з Сяльцом, Крэвам, Сінькамі, Шутаўчычамі, Залессем... І ў кожнага з паселішч — свае славуты гістарычныя памяткі, звязаныя з лёсамі сыноў і дачок. Выдатна, што ў краі пра многіх з іх памятаюць. Гэта выяўляецца і ў музейнай працы, і ў намаганнях крязаўцаў Сморгоншчыны.

© В поісках
утрачанага

Паштоўкі
з калекцыі
Уладзіміра
Ліхадзедава

ВЫСТАВЫ

Рабінзоны па ўласным жаданні

Аранжарэя ў Мінску стала... сельвай і месцам правядзення мастацкай выставы

Іда Ганчаровіч

Патрапіўшы на выставу малюнкаў чэшскага мастака Яна Дунгеля, якую арганізавала Пасольства Баліварыянскай Рэспублікі Венесуэла ў Рэспубліцы Беларусь, я быццам вярнулася ў дзяцінства. Многія, пэўна, зачыталіся ў юным узросце кнігамі пра розныя прыгоды, незаселеныя астравы, новыя землі... І вось нядаўна, якраз у 2010-м, які, як вядома, стаў Міжнародным годам біразнастайнасці, я ўвайша ў экспазіцыйную аранжарэю Цэнтральнага батанічнага саду Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі — і быццам патрапіла ў джунглі...

Венесуэла ўвогуле ўнікальная краіна яркіх фарбаў і водараў: амаль палова яе пакрыта густымі лясамі, у якіх, як сцвярджаюць навукоўцы, жывуць дзве трэці ўсіх відаў жывёл і раслін планеты. Там поўна загадак, і мільёны відаў дагэтуль, кажуць, не апісаныя. Менавіта ў Венесуэле — самы высокі ў свеце вадаспад, самае вялікае возера Лацінскай Амерыкі, самая доўгая ў свеце канатная дарога і самыя старыя скалы на планеце. “Сёння мы з жахам назіраем за змяненнямі клімату і наступства-

мі гэтага для прыроды, — гаворыў Пасол Венесуэлы Амерыка Дыяс Нуньес на адкрыцці выставы. — Галоўная задача, якая стаіць перад маёй дзяржавай — прыкласці максімум высілкаў, каб захаваць шматстайнасць і пышнасць жывёльнага і расліннага свету Венесуэлы”.

А якое цікавае месца выбрана пад выставу! Экспазіцыйная аранжарэя — унікальны шклянны будынак з велізарнай калекцыяй экзатычных цеплалюбных раслін. Тут ёсць аляндры, агавы, мірты, азаліі, кававыя дрэвы і шмат чаго іншага. І ўражанне, быццам ты — сапраўды ў сельве, вільготным трапічным лесе, прынамсі, для тых, хто ніколі там не быў. Уражанне дапаўняюць і творы чэшскага біёлага і мастака, які ўвасобіў каштоўнасці трапічнай прыроды ў сваіх творах. “Фарбы Сельвы: сузранне венесуэльскай флары і фаўны” — такая назва ў выставы



Мастак Ян Дунгэль (злева) і яго жонка на вернісажы ў Мінску

Яна Дунгеля, на якой больш за 200 работ. Гэта вынік яго 17-гадовай працы: малюнкi, фатаграфіі, слайды з Паўднёвай Амерыкі. Ян стварае малюнкi, назіраючы за жывёламі ў іх натуральным асяроддзі пасялення, называе такі творчы працэс “сустрэчамі з жывёламі”. Так што перад намі — рэальныя дзейныя асобы са свету жывёл. Як гаворыць мастак, які спецыяльна прыехаў у Мінск на аранжарэйны вернісаж, “у кожнага твора ёсць свая гісторыя, распачатая ў вызначаным месцы і ў вызначаны момант часу”. Апошнія пяць гадоў яго ў экспедыцыйна суправоджае жонка, фатаграф Радана Дунгелава.



Прывітанне з сельвы!

Захапленне такое насамрэч цяжкая праца: дзеля аднаго імгнення ім прыходзіцца гадзінамі сядзець у густых зарасніках, што кішаць камарамі, жамярой ды і больш небяспечнай жывёнасцю. Будучы сама ў мінулым біёлагам, магу сцвярджаць: тут даследчык павінен зладзіцца не толькі з досыць складанай праблемай малявання рухомай жывёлы, але і з праблемай уласнага выжывання. Што ж прымусіла еўрапейца падацца ў сельву? “Былі на тое два чыннікі, — удакладняе Ян. — Прывабіла, па-першае, прыгажуня-Венесуэла, дзе пад покрывам лясоў жыве больш за тры тысячы экзатычных жывёл: ягуар, мурашкаед, тапір... На выставе ёсць малюнкi іх. Па-другое, гэта мара дзяцінства. Я шмат чытаў пра нямецкага падарожніка Аляксандра Гумальда, які даследаваў прыроду Паўднёвай Амерыкі. І ў мяне з’явілася мара паглядзець тую раку Арынока, трапічныя лясы, вадаспады. Дваццаць гадоў таму я звярнуўся

ў венесуэльскае пасольства ў Чэхіі з просьбай паехаць у Венесуэлу і зрабіць некалькі замалёвак. Мне дазволілі. Я і не падазраваў, што гэта будзе пачаткам майго вандравання на 17 гадоў”.

Спадар Амерыка Дыяс Нуньес нагадаў: больш за пяць стагоддзяў таму еўрапейцы адкрылі для сябе новы кантынент і захапілі яго. Але, заўважыў, “цяпер іншая Еўропа, яна не заваёўвае нашы краіны. Еўрапейцы едуць ў Паўднёвую Амерыку, каб вывучаць яе і паведамляць грамадскасці, што гэта за бок планеты”. Для поўнага адчування джунгляў быў на выставе і танец туземцаў: яны быццам сышлі са старонак прыгодніцкіх раманаў. Артысты танцавальнага гурта “Йаланда Марэна” выступалі з дзідамі, каралямі, пёрамі, у баявой расфарбоўцы. Дарэчы, у лясах паўднёва-заходніх рэгіёнаў краіны і па сёння пражываюць плямёны, якія займаюцца паляваннем, рыбнай лоўляй і амаль не закрануты цывілізацыяй...

СПАДЧЫНА

Адась, Тамаш і іншыя

Іван Ждановіч

Многія з гэтых мелодый вядомыя нам ад нараджэння. Ды ў “Дзіцячым альбоме”, які стваралі разам бацькі і дзеці, яны ў сучасным аўдыёварыянце прадстаўлены ўпершыню.

На прэзентацыі кампакт-дыску, што ўмясціў 27 беларускіх народных песень, цікава было назіраць, як па-рознаму паводзілі сябе артысты-вакалісты Тамаш Сідаровіч і Адась Матафонаў. Ім цяпер адпаведна па 12 і 9 гадоў. Калі Зміцер, тата Тамаша, раскажаў пра пяць гадоў (!) працы над альбомам і дзесяткі і дубляў у студыі гуказапісу, хлопчыкам перапала апладысмантаў. Тым часам ой карцела ж гарэзліваму Адасю разварушыць разважлівага сябра. А Тамаш трымаўся сур’ёзным, паглядаючы на яго, як на малога. Адасю ўсеагульная ўвага падымала настрой, ён бадзёра, у лад са скрыпачкай мамы, Тацыяны Матафонавай, выводзіў песенькі — Тамаш жа як саромеўся свайго таленту...

Так і ў песнях дыска: хапае і цёплага гумару, і мудрай філасафічнасці ў кампазіцыях. Ёсць і ў гэтых, і “паміж радкамі” жаданне разварушыць сціпых, уцягнуць у кола жывой творчасці, весялосці. І ментальнасці, моцы беларускай у

песеньках аж цераз край. Яны ж стагоддзямі спяваліся-шліфаваліся. Зміцер Сідаровіч з ім-пэтам казаў: а такія завадныя беларускія мелодыі! Дай сучасны рытм — і на месцы не ўседзіш, так і хочацца падпяваць ды прытанцоўваць. Адась без запінкі сярод любімых назваў “Курушчабятур” і песню “Ой ты, дзядзька Майсею”. “Бо там такія барабаны!..” — быў каментар.

Зміцер і Тацыяна ўзялі тэксты пераважна ў зборніках серыі “Беларуская народная творчасць”. “Падбіралі тэксты, — артыстка Дзяржаўнага камернага хору Тацыяна Матафонава з усмешкай паглядвае на хлопчыкаў, — давалі ім паслухаць. Дзеці і былі суддзямі: па іх рэакцыі меркавалі, быць ці не быць”. Цяпер разумеецца сэнс назвы “Дзіцячы альбом” і хто ў праекце заказаў музыку?

Стваральнікі кампакт-дыску яго другую частку плануецца выдаць пад Каляды. “Мы зрабілі альбом на розныя густы, — лічыць Т. Матафонава. — Гэта і фальклор, і песні-інсценіроўкі. Да таго ж вельмі прыдатныя для дзіцячых дыскатак, садкоў і школаў. Нам удалося “звесці разам” дзве традыцыі: вясковую, што ідзе ад дуды, скрыпкі, гармоніка, і гарадскую, яна ад шасціструннай гітары. Не змяніўшы ані ноты ў матывах, мы далі такія аранжыроўкі, што народных песні загучалі



Са скрыпкай Тамаш, спявае Адась

весела і жыва”. Падзялілася Тацыяна і планами: зрабіць відэакліп на адну з песняў. Некаторыя мелодыі з дыска ўжо “круцяцца” ў кавярні “Жарптушка” ў Дзіцячым парку імя Горкага: трэці год кожны чацвер энтузіясты ладзяць там народныя танцы з жывой музыкай. Радуе Тацыяну, што Дзяржаўны камерны хор, у якім яна працуе, рыхтуе канцэрт NEGRO SPIRITUALS AND JAZZ (Негрыянскія спірычуэлс і джаз). У яго ўвайшлі тры ўрыўкі з оперы “Поргі і Бэс” кампазітара Джорджа Гершвіна, бацькі ж яго — эмігранты з Магілёва. Як бачым, нават у негрыянскім беларусы могуць знайсці сваё. А ў снежны хор будзе ўдзельнічаць у вяртанні на сцэну купалаўскай паэмы-легенды “Курган”.

У Беларусі ці на Беларусі?

Вераніка Бандаровіч

У маўленні па-беларуску нярэдка неапраўдана ўжываецца прыназоўнік на. У прыватнасці, спалучэнне на Беларусі можна пачуць у розных кантэкстах, дзе ён ужываецца і да месца, і не да месца.

Варта запомніць, што прыназоўнік на мае значэнне ‘на паверхні, на плошчы, на тэрыторыі без акрэсленых межаў’. А вось прыназоўнік у паказвае на абсяг, у межах якога нешта адбываецца. Таму і адрозніваюцца выразы на Кубе (на тэрыторыі вострава) і ў Кубе (у межах дзяржавы Куба).

Што ж да прыназоўніка з назвай нашай краіны, то аналагічна: калі маецца на ўвазе дзяржава, то варта казаць у Беларусі; калі ж гаворка пра тэрыторыю, плошчу, на якой, напрыклад, распаўсюджаны тыя ці іншыя віды раслін, жывёл, то дарэчны прыназоўнік на.